

BROEDVOGELS VAN HET BEEKBERGERWOUD IN 2018

Gerrian Tacoma

Sinds 1993 voert onze vogelwerkgroep een broedvogelinventarisatie uit in een deel van het Beekbergerwoud. Dit gedeelte van ca. 50 hectare ligt in een hoek ten westen van de A50 en ten noorden van de Woudweg.

Ontwikkelingen in het gebied

Een groot deel van het Beekbergerwoud ontwikkelt zich meer en meer tot bos. Hoewel dit de bedoeling was, wordt het hierdoor voor de tellers wel steeds lastiger om hun weg door het gebied te vinden. De jonge elzen die op een aantal plekken heel dicht op elkaar staan maken de oriëntatie erg moeilijk. Daar komt nog bij dat verruiging in de vorm van onder andere braam en kleeftkruid de begaanbaarheid van het terrein niet ten goede komt. Om de tellers tegemoet te komen is vlak voor de start van het telseizoen een monitoringpad uitgemaaid. Dit bleek echter maar een tijdelijke oplossing. Aan het eind van het seizoen was het pad niet meer terug te vinden en stond het liesgras meer dan manshoog. Omdat maaien tijdens het broedseizoen te veel verstoring geeft lijkt het niet haalbaar om de gedurende het hele telseizoen een begaanbaar pad in het ruige oostelijke deel van het Beekbergerwoud open te houden.

manshoog liesgras in juni (foto Gerrian Tacoma)

Werkwijze BMP

Tellers waren dit jaar: Bert Peters, Gerrit de Jong, Harm Schoten, Mariet Corstiaensen, Peter Oosterkamp, Roel Bakker en Gerrian Tacoma.

Het gebied is geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering. Hierbij liepen twee tot vier mensen een ronde door het gebied. Zij noteerden de territoriumindicerende waarnemingen van alle vogelsoorten op een veldkaart schaal 1:4000. Territoriumindicerende waarnemingen verschillen per vogelsoort. Behalve om zingende of baltende mannetjes kan het ook gaan om paartjes, vogels met voer of nestmateriaal, nestvondsten en jonge vogels.

Er zijn acht telrondes gelopen, waarvan één keer met de start om 8.00 uur. De overige bezoeken startten een half uur voor zonsopkomst. Omdat we de laatste jaren steeds meer constateerden dat de vogels eind juni/begin juli weinig activiteit meer vertoonden hebben we dit jaar het telseizoen twee weken naar voren geschoven, dus van half maart tot half juni. In tabel 1 staat een overzicht van de bezoekdata en -tijden.

Tabel 1 Bezoekdata en -tijden

datum	tijd (aantal minuten)
11 maart	6.30 – 9.40 (190)
25 maart	7.00 – 9.45 (165)
8 april	6.30 – 9.50 (200)
22 april	6.00 – 9.15 (195)
6 mei	5.30 – 9.30 (240)
20 mei	8.00 – 11.15 (195)
3 juni	4.45 – 8.00 (195)
17 juni	4.45 – 7.55 (190)

De tellingen vinden bij voorkeur plaats op zondag, omdat dan de geluidsoverlast van de A50 het kleinst is. Overigens is in de loop der jaren het verkeer op de A50 zodanig toegenomen, dat er ook op zondag wel sprake is van enige hinder door het verkeerslawaaai.

Bij ieder bezoek is de looproutte op een ander punt gestart om niet steeds op ongeveer hetzelfde tijdstip op dezelfde plaats te zijn.

Alle waarnemingen zijn overgezet op digitale kaarten via de website van Sovon, voor iedere soort één. Daarna zijn de waarnemingen automatisch geclusterd tot territoria. Na het clusteren hebben we alle territoria kritisch bekeken aan de hand van de criteria uit de BMP-handleiding van Sovon (Van Dijk, 2011) om eventuele invoerfouten er uit te halen.

Resultaten

Op een buitje tijdens de laatste telronde na hielden we het tijdens alle tellingen droog. Wel hadden we tijdens de eerste telronde last van mist. De temperatuur varieerde van -2°C bij de start van de tweede telronde tot 21°C aan het eind van de zesde telronde. In tabel 2 staat een overzicht van alle soorten die in de jaren 1993 tot en met 2018 zijn geteld als broedvogel. Omwille van de ruimte zijn de jaren 1993 tot en met 2003 samengevoegd tot één kolom, waarbij steeds het hoogste aantal territoria in die periode is genomen.

Tabel 2 Overzicht van waargenomen broedvogels in BMP Het Woud van 1993 t/m 2018

jaar	max 1993																aantal jaar
	tm 2003	2004	2005	2006	2007*	2008	2009	2010	2011	2012	2013**	2014	2015	2016	2017	2018	
dodaars	0	-	-	-	1	2	2	2	2	3	2	1	2	2	2	1	12
ooievaar	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
knobbelzwaan	0	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	3
gauwe gans	0	-	-	-	2	7	2	1	1	2	2	2	2	2	2	3	12
nijlgans	1	-	-	-	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	-	1	11
mandarijneend	0	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
krakeend	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2
wintertaling	0	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
wilde eend	2	-	-	1	11	13	15	8	5	7	3	8	9	2	7	4	17
soepeend	0	-	-	-	-	1	3	3	3	2	-	1	1	-	-	1	8
wespendief	0	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	5
havik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
sperwer	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2
buizerd	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	-	-	1	2	1	20
torenvalk	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
boomvalk	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
fazant	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
waterral	0	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	1	1	1	-	3	7
kwartelkoning	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
waterhoen	1	-	-	-	-	-	2	2	1	3	4	5	7	5	5	4	11
meerkoet	0	-	-	-	7	8	12	11	8	8	7	10	7	7	6	7	12
scholekster	0	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
kleine plevier	0	-	-	-	2	2	3	-	1	-	6	-	-	-	-	-	5
kievit	0	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3
holenduif	5	-	1	2	2	1	2	2	2	3	2	5	4	2	2	2	22
houtduif	28	4	8	8	10	6	10	11	8	10	10	10	8	12	9	9	26
Turkse tortel	3	1	3	-	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15
zomertortel	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
koekoek	1	-	-	1	-	-	-	1	-	1	1	1	1	1	1	2	15
steenuil	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
ijsvogel	0	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	4
groene specht	1	-	-	-	1	1	-	-	1	-	1	2	2	1	1	1	10
grote bonte specht	4	1	2	2	2	2	2	2	3	3	4	4	5	3	5	5	23
kleine bonte specht	2	2	1	2	1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	1	-	17
boompieper	0	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
graspieper	0	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
witte kwikstaart	0	-	-	-	4	1	1	-	-	1	4	-	1	-	1	-	8
winterkoning	48	43	49	52	40	43	38	29	31	41	27	38	47	57	44	47	26
heggenmus	15	16	15	15	19	16	12	12	13	14	8	11	17	19	13	21	26
roodborst	9	8	10	4	9	4	5	5	5	5	4	4	11	14	14	14	26
nachtegaal	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
blauwborst	0	-	-	-	-	-	-	1	2	2	1	-	-	-	-	-	4
gekraagde roodstaart	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
roodborsttapuit	0	-	1	-	-	-	1	1	3	2	-	-	2	1	-	-	7
merel	35	14	18	13	18	11	16	12	14	17	20	21	24	30	21	24	26
zanglijster	12	11	14	8	8	13	5	8	8	11	13	13	13	18	8	8	25
grote lijster	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	9
sprinkhaanzanger	1	-	-	3	-	1	-	1	3	3	-	-	1	1	-	1	9
bosrietzanger	5	1	3	6	-	1	8	12	9	13	15	14	16	20	19	19	23
kleine karekiet	2	-	-	-	-	3	1	6	8	8	10	8	10	7	14	7	15
spotvogel	4	4	3	5	3	6	5	4	6	3	3	4	5	7	6	4	25
braamsluipeer	2	1	2	1	1	1	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	12
grasmus	10	11	7	14	12	11	14	17	18	21	30	29	24	33	25	16	26
tuinfluiter	25	16	14	19	18	15	10	13	17	19	18	25	21	16	36	15	26
zwartkop	29	28	31	29	26	28	33	38	33	39	33	31	37	47	44	32	26
tijftjaf	47	38	31	28	44	25	34	35	45	39	32	36	31	41	36	31	26
fitis	3	1	-	6	6	6	3	9	10	14	14	10	12	19	23	11	21
goudhaan	0	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
gauwe vliegenvanger	0	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
bonte vliegenvanger	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
staartmees	5	4	3	3	1	3	3	2	-	1	1	1	1	4	1	24	24
glanskop	1	-	3	4	-	1	2	-	1	-	1	-	2	-	2	-	12
matkop	4	3	2	4	3	1	-	1	1	-	-	1	1	1	-	2	22
kuifmees	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
pimpelmees	10	6	13	8	12	13	8	13	12	12	9	13	17	14	13	10	26
koolmees	30	17	19	22	18	15	17	15	19	16	15	18	21	16	29	18	26
boomklever	2	1	-	2	1	2	2	3	2	1	3	3	3	1	1	2	16
boomkruiper	11	7	8	8	10	7	7	8	9	8	11	14	13	15	15	10	26
wielewaal	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
gaai	6	4	3	2	1	4	4	5	2	3	4	4	5	4	2	5	26
ekster	8	1	3	1	1	2	1	2	-	2	-	1	1	1	-	1	22
kauw	19	2	2	3	2	2	1	-	1	-	-	5	1	-	-	1	20
zwarte kraai	9	5	8	1	5	6	2	3	2	2	4	3	4	2	4	4	25
spreeuw	16	14	29	20	8	4	6	11	8	7	6	9	8	7	8	9	25
huismus	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	7
ringmus	5	1	-	-	-	2	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	8

Tabel 2 vervolg

jaar	max 1993																aantal jaar
	tm 2003	2004	2005	2006	2007*	2008	2009	2010	2011	2012	2013**	2014	2015	2016	2017	2018	
vink	11	8	15	14	20	12	9	14	12	10	15	16	15	19	14	13	26
groenling	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	2	4	1	-	-	9
putter	0	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	3	3	4	1	1	10
goudvink	0	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	1	4	4	2	1	9
appelvink	0	-	-	1	-	-	1	-	1	1	2	-	1	1	-	-	7
rietgors	1	-	-	-	2	5	2	5	6	9	4	5	6	11	8	7	14
aantal soorten	40	34	33	37	44	53	52	44	49	43	45	47	51	47	42	47	
aantal broedparen	324	279	324	315	343	322	320	334	345	372	356	399	436	475	453	384	

* = eerste broedseizoen na uitbreiding en herinrichting van het gebied

** = eerste broedseizoen na herinrichting van het gebied

Sinds de herinrichting van 2012 was het aantal soorten waarvan een territorium kon worden vastgesteld gemiddeld 46,5. Met 47 wijkt het aantal soorten dus niet af van dat in de afgelopen jaren. Het totaal aantal broedparen ligt echter beduidend lager, slechts 384 terwijl dit gemiddeld 417 was.

watervogels

Het aantal watervogels was iets lager dan vorig jaar, maar de afname is niet significant. Dodaars, wilde eend en waterhoen namen iets af, grauwe gans en meerkoet namen iets toe. IJsvogel en nijlgans ontbraken. Op diverse plekken ontnemt de begroeiing steeds meer het zicht op de plassen, waardoor mogelijk vogels worden gemist.

rietvogels

De sprinkhaanzanger, die vorig jaar niet is waargenomen, liet zich dit jaar weer goed horen. Verder was de waterral met drie territoria prominent aanwezig. De kleine karekiet deed het met 7 territoria beduidend minder goed dan vorig jaar, maar net zo goed als in 2016. Het jaar 2017 was met 14 territoria dan ook een topjaar voor deze soort.

weidevogels

Als nieuwe broedvogel kon de ooievaar genoteerd worden. De aanwezigheid van deze soort was niet direct verrassend aangezien er in de omgeving van het Beekbergerwoud meerdere ooievaarsnesten zijn. Maar de nestplek was wel opmerkelijk, namelijk bovenop een afgebroken boom. Het geklepper was tijdens meerdere telrondes goed te horen, maar het is niet bekend of broedgeval succesvol was. We hebben geen jongen gezien.

ooievaars op het nest (foto Ruud Kaal)

struweelvogels

Bij de struweelvogels zijn vooral grasmus, tuinfluiter, zwartkop en fitis flink afgenomen. Voor grasmus, tuinfluiter en fitis, die vooral in West-Afrika ten zuiden van de Sahara overwinteren, kan de afname ook verband houden met de situatie in de overwinteringsgebieden. De neerslagcijfers lagen in hier in de winter van 2017/2018 wat lager dan gemiddeld. Bovendien waren de weersomstandigheden tijdens de voorjaarsstrek ongunstig door harde tegenwind en zandstormen in de Sahara, waardoor vogels laat op de broedplaatsen arriveerden (Vergeer, 2018).

Er waren ook stijgers. De heggemus vertoonde de grootste toename: van 13 naar 21 territoria. De matkop, die in 2017 ontbrak, had nu twee territoria.

bosrandvogels

Bij de bosrandvogels valt vooral de boompieper op. Van deze soort was tot nu toe alleen in 2005 een territorium vastgesteld. In 2018 werd hij tijdens meerdere telrondes gezien en gehoord; er konden twee territoria worden genoteerd.

bosvogels

Het aantal bosvogels lag wat lager dan in 2017. Vooral de koolmees had beduidend minder territoria, maar 2017 was dan ook wel een positieve uitschieter voor deze soort. Het aantal territoria week niet echt af van dat van 2016 en eerder. Andere dalers waren tijtjaf, pimpelmees en boomkruiper. Bij de spechten ontbrak dit jaar de kleine bonte. De groene specht had één territorium en de grote bonte vijf.

De sperwer, waarvan in 2017 voor het eerst een territorium kon worden vastgesteld, was in 2018 eveneens aanwezig. De buizerd had één territorium, vorig jaar twee. Voor het eerst sinds 2008 was er ook weer een territorium van de grauwe vliegenvanger. Dit is door de onopvallende zang een lastig te inventariseren soort, dus het is ook mogelijk dat er in de tussenliggende jaren vogels gemist zijn.

soorten van de Rode Lijst

In het Beekbergerwoud werden in 2018 vier soorten van de Rode Lijst vastgesteld, te weten koekoek, spotvogel, matkop en grauwe vliegenvanger. Voor de grauwe vliegenvanger was dit pas de tweede keer.

wel waargenomen, geen territorium

Tijdens de telrondes werden 15 soorten waargenomen die niet als broedvogel konden aangemerkt. Dit waren aalscholver, grote zilverreiger, blauwe reiger, nijlgans, krakeend, wintertaling, tafeleend, havik, wespandief, fazant, witgat, kerkuil, graspieper, kramsvogel en glanskop. Bij een deel van de soorten ging het om ongeldige waarnemingen, zoals een zichtwaarneming van een individu of paar zonder territorium- of nest-indicerend gedrag. Bij andere soorten waren er wel geldige waarnemingen, maar werd niet het aantal dat benodigd was voor het vaststellen van een territorium gehaald. Hoewel deze soorten niet in het Beekbergerwoud broeden, speelt het gebied wel een rol als foerageer- en rustgebied.

Discussie

Het was een matig broedseizoen, waarbij vooral de struweel- en bosvogels het minder goed deden. Het is echter niet uit te sluiten dat hier voor een deel ook sprake is van een tellerseffect. De begaanbaarheid van de oostkant van het Beekbergerwoud wordt steeds slechter. Als tellers merken we dat we soms meer bezig zijn met het zoeken naar de beste route en het voorkomen dat we onderuit gaan dan met de vogels. Hoewel we ons best doen ons te concentreren op de vogelgeluiden kan dit wel invloed hebben op de kwaliteit van de telling. Na onderling beraad hebben we besloten om te stoppen met het huidige plot en een nieuw BMP-plot aan te melden bij Sovon in een beter begaanbaar deel van het Beekbergerwoud.

Gebruikte literatuur

Bijlsma RG 1997 Handleiding veldonderzoek roofvogels, KNNV Uitgeverij, ISBN 90 5011 96 7.

Van Kleunen A, Foppen R & van Turnhout C 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria, Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Van Dijk, AJ 2011 Handleiding Broedvogel Monitoring Project, Sovon Vogelonderzoek Nederland en CBS.

NatuurCompendium 2003. CD-rom Milieu- en Natuurplanbureau, Centraal Bureau voor de Statistiek en Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek.

Vergeer JW 2018. BMP 2018: eerste resultaten dankzij snelle tellers, Sovon-Nieuws 31e jaargang, december 2018 pag 6.

bijna drooggevallen plas in juli (foto Gerrian Tacoma)